

Menneskesynet bag TEACCH-pædagogikken

.....
Af Jannik Beyer,
cand. pæd. psyk.,
leder af Brøndagerskolen.

De fem dimensioner i TEACCH-programmet

*"Autister er mennesker, som har alt for lidt social kontakt. Mit problem er det modsatte. Jeg har alt for meget social kontakt".
 15-årig dreng med autisme*

Vi ser verden ud fra et personligt perspektiv, og bruger vore egne erfaringer som model for at kunne forstå andres handlinger og behov. Mennesker med autisme kan vi imidlertid ikke forstå på denne måde.

Vi oplever os selv som fantasifulde og kreative, men må gang på gang erkende, at naturen går videre, end vi har fantasi og forestillings-evne til at følge.

Mennesker med autisme må først og fremmest forstås på deres egne præmisser - ikke kun på vore. I denne forstand repræsenterer de en anderledes og unik kultur - en kultur som på væsentlige områder adskiller sig fra vores.

Respekten for "autismens kultur" og for det "autistiske menneskes" ret til at bevare dets særlige interesseområder og særpræg, er et gennemgående element i de foredrag, bøger og artikler, som personerne bag TEACCH-konceptet har givet os.

Vi har givetvis ikke altid forstået - eller formået at fastholde menneskesynet bag TEACCH-konceptet, når vi har forsøgt at omsætte grundtankerne til en dansk pædagogisk praksis. Dette har ofte været iøjnefaldende i den række af artikler, der gennem de seneste 15 år har beskrevet den TEACCH-inspirerede pædagogik i Danmark. Jeg vil i det følgende undlade at forholde mig til denne problematik, og i stedet koncentrere mig om grundtankerne bag det egentlige TEACCH-program.

Det unikke TEACCH-koncept

Den TEACCH-inspirerede pædagogik blev i efteråret 1986 præsenteret i Danmark ved to forelæsninger af Theo Peeters, som er leder af uddannelsescenteret for autisme i Antwerpen. De to foredrag satte en proces i gang, som på væsentlige områder har ændret tilbudet til mennesker med autisme i Danmark.

Ved de første forelæsninger i 1986 fremhævede Theo Peeters fire væsentlige faktorer, som gør TEACCH-programmet unikt:

- Forældre medinddrages, så de får indflydelse i alle faser af undervisning og behandling.
- Elever og forældre tilbydes en kontinuerlig støtte livet igennem. Autismen er en livslang problematik, derfor må en meningsfuld støtte også være livslang.
- Tilbud gives som en helhed - man søger at forholde sig ens til eleven i alle miljøer.
- Ekspertter er reelle ekspertter. Læger, psykiatere, psykologer, socialrådgivere, pædagogiske rådgivere etc. arbejder en så stor del af deres tid med problematikker vedrørende autisme, at de får en reel indsigt.

TEACCH har sit faglige udspring ved universitetet i North Carolina. Universitetet har udviklet en pædagogisk praksis, som løbende justeres og udbygges i takt med ny forskningsmæssig og pædagogisk viden inden for autismeområdet.

Da man endvidere ved Division TEACCH har været i stand til at udvikle et rådgivnings- og uddannelsesprogram for forældre og pædagogisk personale samt velegnede materialer til testning, assessment og beskrivelse, har der været gode grunde til at tage vor hjemlige faglighed op til grundig revision.

Det skal bemærkes, at der i Danmark anno 1986 blandt fagfolk herskede stor uenighed og usikkerhed mht. autismens ætiologi og den pædagogiske praksis. Mange børn med autisme blev slet ikke diagnosticeret - andre blev forkert diagnosticeret. De, der fik en diagnose, blev almindeligvis betegnet psykotiske eller grænsepsykotiske. Danmark havde endnu ikke tilsluttet sig internationale diagnosekonventioner. Det skete først i 1994 med indførelsen af ICD-10. En relevant eller blot nødtørftig uddannelse inden for området eksisterende ikke. Vejledning til forældre blev ofte tilfældig eller modstridende.

Der var således brug for en forandring på alle niveauer - og TEACCH-konceptet repræsenterede forandring på alle niveauer.

Humanisme eller behaviorisme?

Autisme er et handicap, som påvirker mennesker meget forskelligt. Da handicappet sjældent optræder isoleret, er det selvfølgelig ikke muligt at opstille retningslinier, som vil passe på enhver undervisningssammenhæng.

Undervisning af elever med autisme må, som al anden specialundervisning, tage sit udgangspunkt i de særlige udviklingspotentialer og undervisningsbehov, den enkelte fremviser. Undervisning tilrettelagt for elever med autisme kræver specialviden og tilgang til faglig supervision, og det kræver, at undervisningsmiljøet tilpasses via en systematisk organisering af tid, rum og indhold.

En struktureret tilrettelagt undervisning af børn med autisme vil, ud fra TEACCH-konceptet rumme flere dimensioner:

- Første dimension rummer en grundlæggende teoretisk forståelse af autisme. Den enkelte underviser må kende omfanget af de problemer, han stilles over for, og han må have kendskab til det særlige udviklingsforløb, der kendetegner mennesker med autisme.
- Anden dimension rummer en grundig beskrivelse af eleven - ikke blot som en person med autisme, men som en hel og unik person. Skole-hjem relationen, tværfagligheden og den individuelle undervisningsplan er nogle af de væsentlige aspekter inden for denne dimension.
- Tredie dimension rummer begrebet "alternativ mening". Begrebet "alternativ mening" dækker en række forskellige strategier og søgemodeller, som udvikles individuelt ud fra elevens særlige evner og behov. Visualisering, konkretisering, systematik samt organisering af tid og rum kan henføres til denne dimension.

Der kan eksempelvis være tale om støtte til eleven via farvekoder, tegn, piktogrammer, guidesystemer el. lign., således at forventninger og intentioner bliver direkte synlige: Hvori består opgaven? Hvor kan en opgave udføres? Skal den udføres selvstændigt eller i en social kontekst (kontakt)? Hvornår er aktiviteten færdig? Hvad skal der ske bagefter? Hvordan kommer man videre til denne næste aktivitet? osv.

Andre elever klarer sig med mindre støtte til dagligdags aktiviteter, men har måske behov for støtte i form af regler for det sociale samspil (såkaldte sociale historier).

- Fjerde dimension rummer det livslange perspektiv. Selv om autisme er et livslangt handicap, har mennesker med autisme ofte særdeles gode udviklingsmuligheder. Alle aktiviteter bør derfor tilrettelægges med henblik på en kontinuerlig udvidelse af elevens selvstændighed samt potentielle handlemuligheder.

- Femte dimension rummer en erkendelse af, at undervisning er en dynamisk proces, hvor problemer med social forståelse, kommunikation, abstraktion, begrebsdannelse, differentiering og generalisation konstant må finde nye løsninger.

Det er krævende at arbejde med den strukturerede pædagogik. Skal alle fem dimensioner være til stede i ethvert undervisnings- og behandlingsforløb fordrer det en betydelig kreativitet og dynamik fra pædagogens side. I hænderne på ufleksible pædagoger stivner pædagogikken - og lever helt op til de misopfattelser, fagfolk herhjemme desværre ofte lader sig citere for. En hyppigt fremsat, men af den grund ikke mindre uheldig misforståelse, er den, at TEACCH-konceptet har sit udspring i behaviorismen.

TEACCH-programmet har udspring i den kognitive psykologi, men professor Gary Mesibov, som er leder af Division TEACCH, lægger stor vægt på at udvikle organisation inden for en humanistisk ramme. Respekten for det enkelte barn og for den særlige kultur, der kendetegner mennesker med autisme, er centrale elementer i hans udgivelser, og i USA fremstår TEACCH-konceptet i dag som en meget klar modpol til den behavioristiske behandlingsmodel. Debatten mellem disse to skoler er ofte hektisk, og det har derfor virket overraskende for folkene bag TEACCH-konceptet, at deres pædagogiske indfaldsvinkel i Danmark blev udlagt som modificeret behaviorisme.

I nordiske lande som Finland og Norge, hvor den adfærdsmodificerende undervisning er stærkt udbredt, er den TEACCH-inspirerede pædagogik og behaviorismen formentlig på vej til at danne lignende modpoler.

Der er imidlertid klare kulturelle forskelle mellem Danmark og USA, hvad angår opfattelsen af, hvordan en humanistisk tilgang til undervisning bør udmøntes - hvorfor en direkte og ukritisk overførsel af hele TEACCH-modellen til danske institutioner hverken vil være mulig eller hensigtsmæssig.

Der foreligger i dag en stor viden om autisms ætiologi. For de fleste mennesker med autisme vil der med kontinuerlig og relevant støtte være mulighed for en livslang udvikling.

Danmark har fra januar 1994 tilsluttet sig ICD-10 og har dermed erkendt, at autisme bør betragtes som en gennemgribende udviklingsforstyrrelse, og ikke som en miljøbetinget samspilsproblematik.

Ud over døvblindeområdet er der næppe noget pædagogisk område, som fordrer en mere specifik specialviden end autismeområdet. Alligevel har der inden for de etablerede pædagogiske grund- og videreuddannelser aldrig eksisteret et uddannelsesstilbud til lærere og socialpædagoger omhandlende autisme. Måske er der nu en ændring på vej, idet der i Københavns Amt i 1998 på forsøgsbasis er etableret et 200 timers specialkursus for lærere og pædagoger - et kursus som pr. august 1999 ligeledes udbydes i Jylland.

I den TEACCH-inspirerede pædagogik benyttes en række alternative kommunikations- og forståelsesfremmende strategier i form af visualisering og konkretisering. Eftersom sådanne strategier er både iøjnefaldende og lette at forstå for såvel voksne som børn, kan de for mange blive et første udgangspunkt for et samspil med børnene. Teorien og dynamikken bag TEACCH-konceptet er imidlertid afgørende - for først når alle fem dimensioner er med, kan man tale om en egentlig TEACCH-inspireret pædagogik.